

In memoriam:
Raimo Tuomela (1940–2020)

Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian emeritusprofessori Raimo Heikki Tuomela kuoli Helsingissä 80-vuotiaana 22. marraskuuta 2020. Hän oli syntynyt Helsingissä 9. lokakuuta 1940 karjalaisen isän ja suomenruotsalaisen äidin poikana.

Päästyään ylioppilaaksi Helsingin lyseosta 1959 Tuomela aloitti seuraavana vuonna psykologian opinnot Helsingin yliopistossa. Filosofian kandidaatin ja lisensiaatin tutkintojen (psykologia) jälkeen hän liittyi 1966 käytännöllisen filosofian assistenttina Risto Hilpisen ja Juhani Pietarisen kanssa professori Jaakko Hintikan työryhmään, jossa rakennettiin perusta kansainvälisesti maineikkaalle suomalaiselle induktiologiikan koulukunnalle. Tieteenfilosofisessa väitöskirjassaan *The Application Process of a Theory* (1968) Tuomela oli ensimmäisiä, joka sovelsi tarskilaista malliteoriaa tieteellisten teorioiden tulkintaan. Toisen väitöskirjan *Auxiliary Concepts within First-Order Scientific Theories* hän teki ASLA-stipendiaattikaudelta tuttuun Stanfordin yliopistoon 1969, jossa vaikuttaviin opettajiin Hintikan lisäksi kuuluivat Patrick Suppes ja Joseph Sneed. Työssään Tuomela sovelsi Hintikan distributiivisten normaalimuotojen loogista teoriaa tutkimalla teoreettisten käsitteiden määriteltävyyttä ja niiden käytön metodologisia hyötyjä. Nämä tulokset yhdessä tieteellisten selitysten rakennetta koskevien tutkimustensa kanssa Tuomela kiteytti teoksessa *Theoretical Concepts* (1973) ja Ilkka Niiniluodon kanssa kirjoitetussa teoksessa *Theoretical Concepts and Hypothetico-Inductive Inference* (1973). Wilfrid Sellarilta ja Hilary Putnamilta saatujen vaikutteiden pohjalta Tuomela kehitti teoksessa *Science, Action, and Reality* (1985)

omaperäisen tieteellisen realismin versionsa, ”kausaalisen sisäisen realismin”, jossa totuus on selittämisen käsitteen avulla eksplikoitava episteeminen käsite. Olemassaoloa koskevat kysymykset ratkeavat parhaiten selittävien tieteellisten teorioiden avulla, sillä scientia mensura -periaatteen mukaan ”tiede on kaiken olevaisen mitta”.

Vuonna 1968 valtiotieteelliseen tiedekuntaan perustettiin uusi yhteiskuntatieteiden metodiikan ylimääräinen professuuri, jota nuori Tuomela haki kilpaa psykometriikan ja kybernetiikan tutkijana tunnetun Yrjö Ahmavaaran kanssa. Tuomelan valinta 1971 oli tiedepoliittisesti merkittävä, ja sen seurauksena kyseisestä virasta tuli 1977 toinen käytännöllisen filosofian vakinainen professuuri Helsinkiin. Tässä tehtävässä Tuomela toimi 37 vuotta eläkkeelle siirtymiseensä saakka 2008. Hänen oppilaisiaan myöhempiä professoreja ovat Uskali Mäki ja Matti Sintonen. Suomen Akatemian akatemiaprofessorina Tuomela toimi 1995-2000 johtaen tutkimusryhmää sosiaalisen toiminnan teoriasta. Juhlaniteen *Realism in Action* (2003) 60-vuotispäivän kunniaksi toimittivat Matti Sintonen, Petri Ylikoski ja Kaarlo Miller. Tärkeisiin yhteistyökumppaneihin kuului myös toinen vaimo Maj Tuomela (ent. Bonnevier), joka väitteli 2006 sosiaalipsykologian alalla luottamuksesta kollektiivisena asenteena.

Professorina Tuomela toimitti antologiat *Yhteiskuntatieteiden eksakti metodologia* (1975) ja (Ilkka Patoluodon kanssa) *Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet I-II* (1976). Teoksessaan *Human Action and Its Explanation* (1976) hän sovelsi tieteellistä realismia psykologiaan puolustaen kausaalista teon teoriaa, joka on vaihtoehto G. H. von Wrightin kannattamalle intentionaalisen ymmärtämisen mallille. Tuomelan mukaan mentaaliset tilat ovat todellisia kausaalisesti vaikuttavia dispositioita, ja ihmisen käyttäytymistä on selitettävä ”purposiivisen kausaation” avulla. Seuraavassa laajassa teoksessaan *A Theory of Social Action* (1984) hän yleisti käyttäytymisen selitykset yksilöistä sosiaaliseen ryhmätoimintaan. Tästä aihepiiristä tuli Tuomelan keskeinen tutkimusala, jota hän kehittäi terävästi useissa systemaattisissa teoksissaan: *The Importance of Us* (1995), *Cooperation: A Philosophical Study* (2000), *The Philosophy of Social Practices:*

A Collective Acceptance View (2002), *The Philosophy of Sociality: The Shared Point of View* (2007) ja *Social Ontology: Collective Intentionality and Group Agents* (2013). Hänen tutkijan tavaramerkkinään ovat analyttisen selkeät ja tarkat määritelmät avainkäsitteille, kuten ryhmäuskomukset, me-intentiot ja sosiaaliset käytännöt. Myös teosten kustantajat ovat maailman huippua: D. Reidel, Stanford University Press, Kluwer, Cambridge University Press, Oxford University Press. Niiden ansiosta hän saavutti alallaan tunnustetun klassikon kansainvälisen aseman, mistä osoituksena on valinta International Social Ontology Society -yhdistyksen puheenjohtajaksi 2012 ja myöhemmin kunniapuheenjohtajaksi sekä Springerin uuden kirjasarjan *Studies in the Philosophy of Sociality* päätoimittajaksi 2013. Vuonna 2017 Springer julkaisi myös kokoelman *Social Ontology and Collective Intentionality: Critical Essays on the Philosophy of Raimo Tuomela with His Responses*.

Tieteellisen maailmankäsityksen kannattajana Tuomela kuului kriittistä ajattelua edistävän Skepsis ry:n perustajiin 1987. Mutta pääosin hän viihtyi tutkijana eikä laajemmin osallistunut julkiseen keskusteluun. Tuomela olikin ehkä tuntumpi maailmalla kuin kotimaassa. Hän oli kutsuttuna puhujana lukuisissa johtavissa yliopistoissa ja kansainvälisissä konferensseissa. Hän sai arvostetun Alexander von Humboldt -säätiön tutkimuspalkinnon 1993 ja ylläpiti yhteyksiä saksalaiseen analyttiseen filosofian edustajiin (mm. Wolfgang Balzer) Münchenin yliopiston kiinteänä vierailevana professorina vuodesta 2005 lähtien pari-kolme kuukautta vuodesta. Kontaktit myös Lontooseen ja Berkeleyyn yliopistoon olivat säännöllisiä. Vuonna 2019 Tuomela sai elämäntyöstään Suomalaisen Tiedeakatemian kunniapalkinnon.

Raimo Tuomela luonnehti itseään ujoksi yksinäiseksi suudeksi *niin & näin* -lehden emeritushaastattelussa 2016. Henkilönä hän oli ahkeruuden ja tunnollisuuden perikuva, jonka

määrätietoisia piirteitä pehmensi poikamainen huumori läheisten ystävien keskuudessa. Hänen harrastuksiaan olivat pitkän matkan juoksu ja klassinen musiikki.

Ilkka Niiniluoto